

Getuigen na de bevrijding

'NIEMAND HAD ZIN OM NAAR ONS TE LUISTEREN'

Simone Veil



Document uit 1942 waarin Simone Veil wordt geïdentificeerd als 'Israëliet' door de politie van Nice

© Alle rechten voorbehouden

Vlak na de bevrijding van de kampen legden heel wat overlevenden getuigenissen af. Ze werden ondervraagd door geallieerde soldaten, agenten van inlichtingendiensten uit verschillende landen, vertegenwoordigers van gerechtsinstellingen of gezanten van Joodse organisaties. Vervolgens werden overlevenden van de kampen gevraagd te getuigen op de processen van SS-kampbewakers en kampcommandanten. Maar die mondelinge getuigenissen werden verzameld binnen een strikt afgebakend kader en de overlevenden praatten weinig of niet over andere zaken. Ze richtten zich daarentegen wel tot

het brede publiek met schriftelijke getuigenissen en de literaire productie in verband met de concentratiekampen was meteen na de oorlog uitgebreid. De overlevenden werden daarbij gedreven door de onweerstaanbare drang de wereld te vertellen wat ze hadden meegemaakt. Ze voelden zich ook verplicht de vermisten te eren. Het merendeel van de getuigenissen had echter geen betrekking op Auschwitz en de genocide maar op de concentratiekampen in Duitsland. Als gevolg daarvan werden Dachau en Buchenwald de symbolen van de deportatie terwijl de specificiteit van de moordcentra niet uit de

verf kwam. De ontdekking van de nazikampen veroorzaakte een grote schok in de publieke opinie, maar de impact ervan was van korte duur. Vanaf 1946-1947 werden ze minder aangehaald en de publicaties over het onderwerp werden anekdotisch, al was het maar omdat de eerste golf van getuigenissen haar lezerspubliek niet vond. De publieke opinie wilde de bladzijde over de oorlog en de wreedheden graag om draaien en zich bezighouden met de wederopbouw. Maar de gedeporteerden waren getraumatiseerd door wat ze in de kampen hadden meegemaakt en werden achtervolgd door gedachten



▲ Verhalen van overlevenden van de kampen gepubliceerd onmiddellijk na de oorlog

◀ Dr. Moshe Beisky, overlevende van het getto van Krakau en van het werkkamp van Płaszów, getuigt op het proces van Adolf Eichmann. Jeruzalem, 01-05-1961

aan kameraden die het niet overleefd hadden. Bovendien dachten ze dat ze toch niet geloofd zouden worden als ze hun ervaringen zouden delen met anderen. Vanaf het begin van de jaren 1950 werden de overlevenden van de kampen minder spraakzaam. "We horen vaak dat de gedeporteerden wilden vergeten en daarom liever zwegen", zegt Simone Veil. "Dat klopt allicht voor sommigen maar voor de meesten niet. Neem nu mijn geval. Ik ben altijd bereid geweest erover te praten en te getuigen. Maar niemand had zin om naar ons te luisteren ..."1 Vanaf dat moment begin jaren 1950 en in de context

van een terugkeer naar de normaliteit in de naoorlogse periode, gingen heel wat gedeporteerden hun angsten en herinneringen verdringen. Deze vaststelling gold nog meer voor de Joodse overlevenden. De meesten waren na de oorlog arm, geïsoleerd en werkloos. Vaak was hun fysieke en psychische toestand rampzalig. Er was meestal maar één prioriteit en dat was er zelf eerst bovenop komen en weer houvast krijgen in een wereld waar ze brutaal uit waren losgerukt.

Pas tien jaar later, tijdens het proces tegen de nazioorlogsmisdadiger Adolf Eichmann², ontstond er een echte publieke belangstelling

voor de Shoah. Op het proces dat in 1961 in Jeruzalem plaatsvond, speelden de getuigenissen van de overlevenden een doorslaggevende rol. De getuigen ontpopten zich hier als vertegenwoordigers van de historische waarheid. De Neurenbergse processen van 1945 baseerden zich vooral op documenten en bewijzen. In de zaak Eichmann won het woord van de overlevenden aan belang. Het proces werd internationaal uitgezonden en had een enorme impact op de getuigenisdynamiek. Veel overlevenden van de Shoah voelden zich nu in staat hun verhaal te vertellen. Daarna, eind jaren 1970, bracht

Simone Veil, geboren als Simone Jacob op 13 juli 1927, groeit op in Nice in een seculiere en geassimileerde Joodse familie. Op 16-jarige leeftijd wordt ze gedeporteerd naar Auschwitz, vervolgens naar Bobrek en tenslotte naar Bergen-Belsen. Ze overleeft de kampen net als haar twee zussen. Haar ouders en haar broer zullen nooit terugkomen. Als Minister van verschillende aangelegenheden, en als eerste Voorzitster van het Europees Parlement, gebruikt zij haar bekendheid om de jonge generaties bewust te maken van de Holocaust. Na haar pensioen richt ze zich op de Herinnering aan de Deportatie. Van 2000 tot 2007 is Voorzitster zijn van de *Fondation pour la Mémoire de la Shoah* (Parijs).



Simone Veil in Birkenau in 2005

© Alle rechten voorbehouden



© Alle rechten voorbehouden

De historicus **Maxime Steinberg**, wiens ouders naar Auschwitz werden gedeporteerd, werd in 1980-1981 als deskundige aangesteld op het proces in Kiel tegen Kurt Asche, voormalig SS-officier voor Joodse zaken in Brussel.

de Amerikaanse televisiereeks *Holocaust* de getuigenissen van de overlevenden nog extra onder de aandacht. De reeks zorgde voor grote emoties in de Verenigde Staten en Europa en deed het idee ontstaan dat de getuigenissen van de overlevenden verzameld hoorden te worden. Daar startte wat Annette Wieviorka het *Tijdperk van de Getuige* is gaan noemen. In dezelfde periode neemt ook in België de belangstelling voor de joodse slachtoffers van het nazisme aanzienlijk toe. Dit was mede te danken aan de acties die in 1980 werden ondernomen tegen de Duitse verantwoordelijken voor de deportatie in België³ in het kader van het Kiel-proces. Maxime Steinberg, een

voormalig ondergedoken kind en voorloper van de studies naar de Shoah in België, wordt er aangeduid als expert voor de civiele partij. Dit proces kreeg veel media-aandacht in België, zowel binnen als buiten de Joodse gemeenschap. Een groeiend publiek werd zich bewust van de omvang van de uitroeiing van de Joden van België. Tegelijkertijd begon de Joodse gemeenschap haar eigen verleden opnieuw te onderzoeken. Veel getuigen bleken toen bereid hun ervaringen van de Bezetting door te geven aan de jongere generaties. ■

Sarah Timperman
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

(1) Simone Veil geciteerd door Annette Wieviorka, *Déportation et génocide. Entre la mémoire et l'oubli*, coll. Pluriel histoire, 2003, p. 170.

(2) Hoge functionaris van het Derde Rijk, SS-officier en verantwoordelijk voor de logistiek van de 'Endlösung'. Terechtgesteld in de gevangenis van Ramla, nabij Tel Aviv, op 31 mei 1962.

(3) Acties tegen het hoofd van de Sipo-SD in Brussel, Ernst Ehlers en zijn ondergeschikte Kurt Asche, *Judenreferent* belast met de deportatie van Joden en Zigeuners. Ernst Ehlers pleegde anderhalve maand voor de start van het proces in Kiel in 1980 zelfmoord.

Naam en voornaam

Klas / Vak

Het **USC** (University of Southern California) – **The Institute for Visual History and Education** (voorheen de *Survivors of the Shoah Visual History Foundation*) is een Amerikaanse vereniging zonder winstoogmerk dat audiovisuele interviews opneemt en de verhalen van overlevenden/getuigen archiveert. Haar belangrijkste doelstelling is het inlichten en onderwijzen van komende generaties over begane misdaden tegen de menselijkheid.

Opdrachten:

Hoe luidt het motto van het USC – *The Institute for Visual History and Education*?

Door wie werd het opgericht? Zoek op na welke gebeurtenis hij dit initiatief genomen heeft.

Welke onderzoeken/projecten komen er allemaal aan bod?

Hoeveel landen zijn er bij dit project betrokken en in hoeveel talen is er informatie verkrijgbaar?

Hoeveel uren getuigenissen zijn er beschikbaar?



Opmerkingen leerkracht

SPOREN VAN HERINNERING

is een driemaandelijks uitgave van
vzw Auschwitz in Gedachtenis



www.auschwitz.be